

עין משפט
גור מצוה

נח:

הא מה אני מקיים לא תגנו באונאת דברים.
דכל היכא דליכא למדרש דרשנין ולא מוקמינן בלאו יתיירי:
אם הוא בן גרים ב'. היינו זו אף זו דאפילו מעשה אבותיו אין לו להזכיר:
הללא יראתך בפלאתך. פירוש לשון צטמון כמו שמתי זהב כסלי (איוצ לא) וכמו אשר יקוט כסלו וגו' (שם ח) כלומר היה לך לירא מהקצ"ה וזה היה צטמוך ומוס דרכיך היא תקותך וזכר נא מי הוא נקי ואזל אס היית נקי לא היית אונד וסוף פרק הנמנקיין (פנהדרין ד' פט:) יש לפרש כמו כן לשון צטמון ולא לשון סכלות דא"ל (א) לנצרהס הלל יראתך כסלתך כלומר מה שאתה ירא מהקצ"ה היה לך להיות צטמוך והרי אתה מפסיד בדבר שאתה שומט בך:
וזה בגופו וזה בממונו. והא דלמרי' פרק הגוזל בתרא (ב"ק ד' קיט.) הגזל לחצירו שזה פירוטה כאלו גזל נשמתו היינו משום דפעמים רעב כדד ואין לו צמה לקנות אכל יש הרבה בני אדם שאינם חסרים כל כך:
דאורי' סומקא ואתי חיורא. ומה שמהלך במחילה לפי

שהדמים מתאספין לצרות:
חויץ מג' שיורדין ואין עולין. אין לפרש דאין עולין לעולם דהא אמרינן בסמוך הבא על אשת איש יש לו חלק לעולם הבא אלא הי"פ כל היורדין עולין מיד ואין אור של גיהנם שולט בהן כדאמרינן בפרק עושין פסין (ערוינן ד' יט.) ק"ו ממוצא הזהב וצפרק צתרא דחגיגה (ד' כו.) עביד ק"ו מסלמנדרא חוץ מג' דאין עולין מיד אכל יש מהם נדונין לעולם (ט) המלבין פני חצירו צריס דאמר בסמוך אין לו חלק לעולם הבא ויש שעולין לאחר י"צ חדש כגון הבא על אשת איש דמשפט רשעי ישראל צגיהנס י"צ חדש אי נמי מלבין נמי נהי דאין לו חלק לעולם הבא אינם נדונין יותר מי"צ חדש אלא לאחר י"צ חדש לא חיין ולא נדונין ושרינס בלא טובה ובלא רעה וניחא השתא דלא חשיב מניינס ואפיקורסים שאותם נדונין לדורי דורות כדאמר צפ"ק דר"ה (ד' ח. ושם ד"ה כ) דגיהנס כלל והס אינס כלים ומניה תימה דלא חשיב פושעי ישראל צגופס כגון קרקפתא דלא מנח תפילין דאמרינן צר"ה (שם) שיורדין ונדונין צה י"צ חדש ואח"כ גופן ונשמתן נשרפת ונעשים אפר תחת כפות רגליהם של צדיקים ונראה דלא רצה למנות אותם ששנויים בצרייתא דלא היה משמיענו שום חדוש והא דחשיב מלבין אע"ג דתנא ליה צמס' אצות (פ"ג מ"א) אגב מכנה נקיט ליה ומכנה אינטריך לאשמועינן אע"ג דדש ציה צשמיה והא דלא חשיב הבא על הכותית דאמר צעושין פסין (ערוינן ד' יט. ושם ד"ה צר) דלא מסיק ליה אצרהס אצינו דממשכה עורלתיה ולא (א)נצשרק ליה דלא חשיב אלא הני דצשציל עצירה זו לצדה

אין עולים (א) כדתניא אע"פ שיש צידו אחרות שראוי צשצילם לירד לגיהנם אלא שעצירה זו גורמת לו דאין אצרהס אצינו מעלהו מיד אלא שיהא שם י"צ חדש וכולהו צשלא עשה תשובה דתשובה מועלת לכל

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

איפכא מסתברא. כל הדברים נראין הפך דשאינו חייב צאחריותן דה' נינהו טפי משחייב צאחריותן ואס צאת לחייבו צשל גבוה ולפטורו צשל הדיוט כן היה לו לומר קדשים שחייב צאחריותן פטור שאני קורא בהן צעמיתו וכחש שאינו חייב צאחריותן חייב שאני קורא בהן צה' וכחש ועוד

דהדיוט הוה ליה לחיובי טפי דהא שומרי הקדשות פטורין מן השצושה ומכל הבא על ידה:
איסמייא. אסקרי משנה זו מגירסתי:
הכי קאמר נו'. האי שאני קורא בהן צה' וכחש לא משמע צה' וכחש ולא צעמיתו ולחיוביה משום שכן של הקדש אלא הכי קאמר קדשים שחייב צאחריותן חייב קרנן שצושה לפי שהן של עמיתו ואס צאת לפוטרו לפי שהן של הקדש להכי אתא צה' וכחש לרצוייהו אף אס יש בהן דב גבוה:
ושאין חייב צאחריותן פטור. לפי שאני קורא בהן למעטן צעמיתו וכחש והכא ליכא עמיתו ואימעטי מצעמיתו וכחש:
לזווג. מי שיש לו שור יפה למרישה מחזר על אחר שכתמותו ללמדו עמו צעול שהמלמיד שור חלש עס הצריא מקלקל את הצריא וכן מרגלית נאה (עס חצירתה) למלאות עס חצירתה צזהב מן היחידית:
חשיבי ליה. וחציב לו זיווגן:
ועד כמה. לא הוי אונאה:
כדי דמיאס. כפלייט:
חגיטוס. מגן:

צמלחמה. צמוך המלחמה:
שהרי דבר המסור לנב. ולפיכך נאמר צו ויראת מאלהיך. האי שהרי ליתן טעם למח נאמר צו יראה נקט ליה והכי קאמר שהרי כל הדברים הללו אין טובתן ורעתן מסורה להכיר אלא ללבו של עושה הוא יודע אס לעקל אס לעקלקלות ויכול הוא לומר לא עשימי כי אס לטובה הייתי צסור שיש לך תצוזה למכור או הייתי חפץ לקנות מקח זה:
וכל דבר המסור לנב. של אדם נאמר צו הוי ירא מן היודע מחשבות אס לטובה אס לאונאה:
הכל ס"ד. וכי הכל יורדין:
ה"ג כל היורדין לגיהנס עולין:
דדש ציה. כדר הורגל צכך שמכניס אותו כן ואין פניו מתלצנות ומכל מקום זה להכלימו מתכוין:
וצללעי

נקי אבר (אם היו חמרים מבקשין תבואה ממנו לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה ויודע בו שלא מוכר מעולם ר"י אומר אף לא יתלה עיניו על המקח (א)בשעה שאין לו דמים שהרי (א)הדבר מסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי (א)גדול אונאת דברים מאונאת ממון שוזה נאמר בו (א)ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך ור' אלעזר אומר (א)זה בגופו וזה בממונו רבי שמואל בר נחמני אמר (א)זה ניתן להישבון וזה לא ניתן להישבון תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק (א)כל המלבין פני חבריו ברבים כאילו שופך דמים א"ל שפיר קא אמרת דחוינא ליה דאזיל סומקא ואתי חיורא אמר ליה אביי לרב דימי במערבא במאי זדירי א"ל באחוורי אפי דאמר רבי חנינא הכל יורדין לגיהנם חוץ משלשה הכל ס"ד אלא אימא כל היורדין לגיהנם עולים חוץ משלשה שיורדין ואין עולין ואלו הן הבא על אשת איש (א)המלבין פני חבריו ברבים (א)המכנה שם רע לחבירו מכנה היינו מלבין (א)ע"ג דרש ביה בשמיה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן

גוח

תורה ומעשים טובים אכל הבא על הכותית צשציל עצירה זו לצדה אינו נענש אס לא שיש צידו עצירות

אחרות שראוי צשצילם לירד לגיהנם אלא שעצירה זו גורמת לו דאין אצרהס אצינו מעלהו מיד אלא שיהא שם י"צ חדש וכולהו צשלא עשה תשובה דתשובה מועלת לכל

מסורת הש"ס

(א) ואו אס היו כפ"ל,
(ב) [פסחים קיג: ע"ש],
(ג) [קדושין לג: ד] פי' לא מכיר ליה,

»

תורה אור השלם

1 וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים:

2 ולא תונו איש את עמיתו וְתִרְאֶת מֵאֲלֹהֶיךָ בִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיכֶם:
ויקרא כה יז

3 וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו:
ויקרא כה יד
4 תִּקְוֶה וְחֵם דְּרִבְיִי:
וְזָכַר אֲנִי מִי הוּא נָקִי אֲבֹד וְאִיפֹה יִשְׁרָיִם נִבְחָדָה:
איוב ד ו ז

»

הנהגות הב"ח

(א) תוב' ד"ה הלא וכו' דא"ל שטן לאצריהם הלא:
(ב) ד"ה מוץ וכו' נידונין לעולם כגון המלבין:
(ג) בא"ד כדתנן אע"פ שיש צידו:

»

מוסף רש"י

אף לא יתלה עינו על המקח בשעה שאין לו דמים. לקנות המקח ומלאה מפשרו מנס שלא יקחנו לאחר מאמר שאתה מהפך בו (פסחים קיב:).